

PROF. DR. KAREL ŠTREKELJ IN NABIRANJE SLOVENSКИH NARODNIH NAPEVOV

Josip Tominšek

Znana, za vse čase veljavna je Štrekljeva zbirka slovenskih narodnih pesmi po besedilu, štirje debeli zvezki, standard work. Manj, celo malo znano pa je njegovo upravno, organizatorno delo pri nabiranju napevov naših narodnih pesmi, torej »pesmi« v izvirnem pomenu petja, glasbe. O tem nabiranju je v splošnem poročal Štrekljev naslednik na slavistični stolici graškega vseučilišča, profesor dr. Matija Murko, v razpravi »Velika zbirka slovenskih narodnih pesmi z melodijami« (Etnolog III, 1929, tudi v odtisu); podrobnosti o načinu in uspehu nabiranja sem zbral jaz v članku »Prvo sestavno nabiranje slovenskih narodnih napevov (ČZN 1937 — Kovačičev Zbornik, 308—320). Že med nabiranjem je za opozoritev najširših slojev nabiralni odbor odposlal propagandni spis »Nabirajte narodne pesmi« (spisal Anton Štritof) uredništvu Koledarja Mohorjeve družbe za leto 1908 (izšel v jeseni 1907, Mohorjanov pa je štela Družba tedaj 79.146).

Kot edini še živi sonabiratelj, obenem zapisnikar in do leta 1913 po potrebi tajnik, bom tu obnovo na kratko navedel načela in postopek nabiranja, s posebnim upoštevanjem vloge in deleža prof. Štreklja pri tej veliki akciji.

Leta 1906 se je dunajsko naučno ministrstvo odločilo, da sproži za vse avstrijske narode, za vsakega v celoti, ne glede na pokrajinske meje (pri Slovencih torej za Kranjsko, Štajersko, Koroško, Primorsko s Trstom in Istro — Prekmurje je spadalo tedaj pod kraljevino Ogrsko — nabiranje narodnih pesmi v najširšem pomenu, to je poleg pravih narodnih pesmi z melodijami vse pojave narodnega življenja, ki se s petjem in z godbo izražajo pri narodnih običajih, ob veselih in žalostnih dogodkih, pri delu, počitku, zabavi, veselici, smrtnem primeru; pesmi, ki dajejo takt enakomernemu delu, melodije brez besed, vriskanje, jodlanje, žvižganje vseh vrst, pritrkavanje na zvonove, trobljenje na rog (med gorjanci na primer klic h kosilu), opis narodnih glasbenih instrumentov, plesov, noš, šeg. Ministrstvo je za vsako narodnost iz njene srede imenovalo poseben »delovni odbor«; za Slovence z dekretom 23. okt. 1905, št. 36517. Odborniška mesta so bila

častna, plačala se je le morebitna potnina k sejam ali na kraj nabiranja; nagrajevali so pa nabiralce s povrnitvijo stroškov (za napitek in pogostitve) in honorirali so tudi vsak prispevek. Ministrstvo je poskrbelo v ta namen za primerne kredite v proračunu. Tudi izdajo zbranega gradiva v tisku je prevzela država. V slovenski »delovni odbor« so bili zbrani za odbornike glasbeniki in slovstveniki — po možnosti oboji — ki so (zaradi lažje udeležbe na sejah) stanovali v Ljubljani, in so bili na slovenskem ozemlju domačini v tistem predelu, ki je spadal v njihov nabiralni okoliš. Izvoljeni so bili poleg mene Matej Hubad, Anton Štritof, Luka Pintar, Fran Milčinski, Gabrijel Majcen, Janez Kokošar, Ivan Scheinigg. Za predsednika tega odbora je bil, čeprav živeč v oddaljenem Gradcu, imenovan kot glasovit nabiratelj naših narodnih pesmi dr. Štrekelj (za namestnika dr. Murko).

Predsednik prof. Štrekelj je predsedoval samo prvi seji (nadaljnjim Matej Hubad). Vse seje so se vršile v Glasbeni Matici v Ljubljani. Profesor Štrekelj pa je vso glavno dobo nabiranja, od početka do smrti (7. julija 1912) iz Gradca vodil, krepil in dvigal z njemu lastno kraško izklesanostjo vse delo, upoštevajoč vse potrebe in možnosti; hkrati se je na pristojnih mestih z vso odločnostjo zavzemal za to, da je bilo ustrezno vsem naraščajočim, zlasti gmotnim nujnostim. Kar je vsestransko, stvarno in logično premotril in sklenil ter v vsaki črki razločno napisal, je bilo kakor pribito, je držalo in obveljalo. Odbor je sklepal, jaz sem sestavljal poročila, on pa je občeval z ministrstvom, in to je vse njegove predloge tudi sprejelo. Očitno je užival velik ugled; popustil pa ni za pičico; so pa tudi priznali, da nima noben drug odbor takega vodstva in ne takih uspehov. V Štrekljevi dobi smo nabrali nad 13.000 napevov.

Neposredno nabiral on res ni; sestavil pa je odlične smernice in napotke za nabiranje, ki je s tem postalo enotno, smotno, in tudi nespretnim bolj pristopno. Kot predsednik je sicer dobil od ministrstva dokaj obširna strokovna navodila s temeljnimi načeli, zadostna pač za povprečnega nabiralca. Profesor Štrekelj jih je nam odbornikom priobčil, a se z njimi ni zadovoljil, marveč jih je poglobil in razširil po svojih mnogoletnih izkušnjah pri zbiranju pesmi za svojo tekstno zbirko; mi pa smo poučevali nabiralce na terenu. Posebno name, kot dopisnika s predsednikom, je polagoma prehajala ta naloga. S svojo prvo okrožnico (6. decembra 1905) je komentiral ministrske smernice, nam razložil poverjeno mu nalogo in orisal delovni program, kakršen naj bo glede na dejstvo, da je predsedstvo oddaljeno od središča delovanja. Pokazalo in obneslo se je, da je vso delovno dobo za njegovega življenja — naj se banalno izrazim — aparat brezhibno funkcioniral. (Omenjeno pismo izročam arhivu.) — Da nemoten potek ni zaostal, je ves čas in vselej sproti budno pazil. Pismo, po srečnem naključju ohranjeno, ki mi ga je poslal dve leti pozneje, se glasi:

»V Gradcu, dne 28. dec. 1907.

Častiti gospod! Kdaj dobimo od ministrstva denar, ne vem. Oktobra (29.) se mi je reklo, da še letos, toda dvojim, ker dozdej še ni nobene vesti. Kar Vam je preostalo, razdelite tako, da se porabi vsa vsota (ali približno vsa) in pošljite mi zaznamek o nje uporabi in o tem, koliko še potrebujemo, da pokrijemo stroške leta 1907. Jaz bom potem takoj napravil poročilo o letošnjem delovanju in zahteval v proračunu, katerega postavite z drugimi gospodi vred, vsoto, ki še manjka za pokritek, in vsoto, ki jo potrebujemo za leto 1908. Proračun bi obsegal: 1) Pokritek stroškov leta 1907 ... 1000 K, 2) Odkup zbirek v letu 1908 ... 500 K, 3) Ekskurzije in nagrade 2200 K, 4) Voditeljem za dopisovanje ... 400 K, 5) Nakup fonografov in 200 valjcev ... 1000 K. Skupaj 5420 K. Načrt delovanja ostane isti tudi v letu 1908. Račun predložim lahko kasneje in posebej, ker bi se morda zopet izgubil med druge papirje, kakor letos, ko so ga našli še le po daljšem iskanju tam, kjer sem slutil jaz, da so ga založili. — Poročilo o delovanju ostane isto, kakor zadnjič izročeno. Omeniti bo le še spis Štritofov v Koledarju in predlog Scheiniggov. — V ministrstvu imajo denarja dovolj, pa ne za nas. Začeli so že hraniti za stroške prejetja in natisovanja in v ta namen devajo vsako leto na stran po nekaj tisoč. Treba jih bo prijeti malo bolj, kakor dozdej; odborniki vendar ne bodo zalagali stroškov iz svojega in sodelavci tudi ne čakali do smrti na svoj zaslužek. — Želim Vam z ženo vred srečno in veselo novo leto ter Vas pristočno pozdravljam Vaš odkritosrčno vdani K. Strekelj.

Iz pisma, ki v njem opazamo tudi neke Štrekljeve pravopisne posebnosti, je razvidna njegova skrb za našo stvar; kaže pa se v njem osebno tudi prisrčnost sicer družabno precej rezervirano trdega Kraševca. V pismu omenja spis v Koledarju; o njem sem govoril spredaj. Profesor Scheinigg v Celovcu je nabiralni akciji obljubil podporo in je za nabiralca priporočil učitelja Jos. Jekla v Večni vasi (ta je res nabral 113 pesmi), sicer pa priporočal, da pošljemo na Koroško posebne nabiralce. (Zahajala sta res tja Dev in Švikaršič, toda tudi za svoje namene.)

Da se na slovenskem ozemlju poiščejo in pridobijo sposobni in voljni zapisovalci, je odbor razposlal šolskim, občinskim in župnim uradom, organistom in znanim rodoljubom 12.000 vprašalnih pol in »Osnovnih načel« za nabiranje. Oboje je s porabo vzorcev, ki jih je dalo ministrstvo, samostojno po svojih izkušnjah poglobil profesor Strekelj in prilagodil našim razmeram s primerno razširitvijo; praksa je pokazala, da je oboje prav dobro koristilo svojemu namenu. Novim interesentom sta bili tiskovini doposlani na željo. Za vnete, ukaželjne zbiratelje pa je naš predsednik, vzor trdne temeljitosti in absolutne znanstvenosti, v obširni brošuri spisal »Navodila in vprašanja za zbiranje in zapisovanje narodnih pesmi, narodne godbe, narodnih plesov in šeg, ki se nanašajo na to«. Posebno se je

razpisal o pravilnem zapisovanju tekstov v narečju — saj je to bilo v neposredni zvezi z njegovim življenjskim delom. (Odstavek o zapisovanju melodij je Hubadov, takisto natančen in praktičen.)

Po teh dr. Štrekljevih smernicah in pod njegovim budnim vodstvom se je nabiranje trajno, neovirano in uspešno opravljalo od 1906 do 1912, to je do leta njegove smrti, ko je elementarno, pristno, preprosto zbiranje po opazni izčrpanosti na najbolj plodnih krajih nekako avtomatično zastalo na praznini. Dr. Štrekelj je bil brižen do zadnje ure. Zavestno in samozavestno bi bil mogel ugotoviti: »Teh sedem let je bilo rodovitnih. Moji tisočeri teksti so oživiljeni s tisočerimi melodijami. Svojo nalogo, svoj poklic sem dognal do vrha. Vi, potomci, pa nadaljujte! Vivant sequentes! Hic Rhodus, hic saltate!«

Ta sedemletna doba nabiranja narodnih napevov (1906—1912) se sme imenovati dr. Štrekljeva doba.

★

Dodatek (kot službeni zaključek Štrekljeve dobe).

Iz navlake po bombardiranju sem končno izvel še nekatere listine, ki zadevajo naše nabiranje napevov.

1. Nekaj korespondence — v kopijah — iz dobe likvidacije odbora v prejšnji Jugoslaviji, ko je njegovo delo nabiranja povsem prenehalo. Na pobudo Etnografskega muzeja je veliki župan dr. Vodopivec pozval odbor, naj zbrani material, ki ga je dotlej shranjevala Glasbena Matica, izroči v varstvo temu muzeju (dopis 20. aprila leta 1926, P. br. 3053). Tako je odbor zopet oživel; sešel se je v Matici k seji 6. julija 1926. Navzoči so bili poleg mene (iz Maribora) kot zapisnikarja: Matej Hubad kot predsednik, Fran Milčinski in Ivan Franke (tega smo še v Štrekljevi dobi privzeli v odbor kot cenzorja došlih zbirk). Sklepe sem formuliral v zapisniku (kopija ohranjena) in jih še isti dan (6. julija 1926) priobčil velikemu županu kot odgovor na njegov dopis. Bili so naslednji: 1. Odbor je svoje delo v glavnem končal, ko ga je v novi državi raztegnil še na Prekmurje. Ne bi bilo v prid stvari, če bi se nič ne mislilo na nadaljnje delo in bi se delavci razšli. Naj se dosedanji odbor potrdi ali imenuje nov. 2. Zbrani material je državna last, država naj ga prevzame v shrambo in varstvo. 3. Novi odbor naj z državno upravo presodi, komu, kje in s kako obvezo se material prepusti tistemu državnemu činitelju. 4. Država mora dosledno varovati svoje lastninske pravice, zlasti za-
brani vsako porabo in izrabo v zasebne namene, v celoti pa od prejšnje države prevzeti obveznost in načrt, da v lastnem založništvu objavi nabrane napeve. 5. Da moreta i država i odbor delovati, se naj poskrbi za posebno postavko v proračunu. (Kopija ohranjena.)

Veliko županstvo je šele 31. marca 1927 (št. 1359) odgovorilo, pa samo na točko 2. našega dopisa, češ da naj se ves material izroči za

to poklicanemu Etnografskemu muzeju z običajnimi formalnostmi; o ostalih željah pa da se poroča ministrstvu za prosveto. (Kopija ohranjena.) Ministrstvo bo torej izreklo zadnjo besedo o odboru in o nabiranju. Ravnatelj Hubad me je pismeno vprašal, kaj naj storimo. Odgovoril sem mu 13. aprila 1927, da naš odbor formalno še obstoji; treba je še počakati, da li nas ministrstvo na novo potrdi ali določi nove odbornike; kajti nabiralno delo še ni do kraja zaključeno. Zbrani material se po redni poti seveda takoj izroči Etnografskemu muzeju, z opozoritvijo na 4. točko našega dopisa (6. julija 1926), da država varuje svoje avtorske pravice proti osebni izrabi in zlorabi. Izročitev se je izvršila. Nastali odmor je končal dekret velikega župana ljubljanske oblasti z dne 6. julija 1927, P. br. 1359/1, ki sem ga v Mariboru prejel 15. julija 1927. Glasi se: »Ministrstvo prosvete (umetniški oddelek) je z odlokom U. br. 1377 od 7. aprila 1927 odločilo, da se zbirka slovenskih narodnih pesmi, ki jo je zbral Odbor za zbiranje slovenskih narodnih pesmi, preda kr. Etnografskemu muzeju v Ljubljani. — Ministrstvo Vam ob tej priliki, ko Vas razrešuje dolžnosti člana tega odbora, izraža iskreno zahvalo in priznanje za Vaše dolgoletno, požrtvovalno in uspešno delovanje na polju zbiranja slovenskih narodnih pesmi.« Deželna vlada za Kranjsko me je bila z dopisom dne 19. julija 1905, št. 13.840, vprašala, ali sem voljan sodelovati v nameravanem odboru in me je 16. novembra 1905 (št. 21.267, imenovala za člana. Zdaj, 1927, sem bil kajpada istočasno z drugimi člani, razrešen in je bil odbor razpuščen. Niti ni bil več potreben, ker je morebitno nabiranje prešlo v področje muzeja in njegovih poklicnih veščakov, ki so mogli dotedanji, vsekakor dokaj primitivni način nadomestiti z modernimi pripomočki in metodami.

In res je — hvala bodi srečni usodi — po instruktivni dobi lingvista prof. dr. Štreklja prišla konstruktivna doba folklornega glasbenika Fr. Marolta s čudovitimi, tu in tam morda preumetnimi konstrukcijami. Stari odbor je mogel biti ponosen na naslednika.

2. Vprašalnih pol (Štrekelj jih imenuje »povprašalnec«), izpolnjenih za zadevni okraj, sem našel še 23. Na poli je 17 vprašanj: Ali se še mnogo poje? Ali se pojo stare, redke pesmi? Ali so tam osebe, ki znajo posebno mnogo pesmi? Ali se poje enoglasno ali večglasno, morda v društvu? Kje in kdaj bi se pevci zbrali, da bi zapeli, če bi sploh hoteli? Ali se poje tudi z osebnim nazivanjem in še z improvizacijo? Navedejo se naj osebe, ki to znajo; in take, ki bi bile sposobne, da melodijo zapišejo v notah. Je li potrebno, da se pošlje tja strokovnjak za vpis z notami? Kdo je v okraju že zapisoval tekste ali melodije? Ima li zbirko? So li tam godci in na katere instrumente? Pri kakih prilikah nastopajo godci? Kaki plesi so tam v navadi? Kdaj se pleše? Navedejo naj se vse priložnosti, ob katerih se mnogo ali redno poje, gode, pleše. Komu se še naj pošlje vprašalna pola? — Taka so Štrekljeva vprašanja.

Navedene vprašalne pole so izpolnjene za naslednje kraje: Bi-zeljsko (poročevalec ekonom Ivan Marlus): Poje se veliko na sva-tovščinah. Neki kmet je znal poseben ples, a je že umrl. Dramlje (dr. Jakob Rajh, odvetn. kand. v Gradcu, poroča in pozneje piše ob-širno za svojo sestro Terezijo, kmetico doma, vneto pevko): Poje se mnogo, tudi večglasno; za svečnico se zberejo pevci in »pojo sveč-nico«. Fala (orožnik Tomaž Štibler): brez podatkov. Frankolovo (kmečki sin Ivan Šibanc): Mladina ne zna več starih pesmi, on sam še. Kapele-Brežice (kmet Miha Stergar): Navaja vrsto pevcev in pevk, imajo godbo na pihala, tamburaški zbor. Nastopajo na veliko-nočni in binkoštni ponedeljek, na telovo, o pustu. Plesi so: polka, mazur, »tajčc, šotiš, »sedemkorak«, »stramlan«. Kebelej pri Oplotnici (2 poli, ena župnika Antona Kolarja, drugo je originalni Jože Lešnik, ki bom o njem še govoril pri korespondenci, ne glede na vprašanja odpremil z ugotovitvijo): »Z veselim srcem sem sprejel to povpr. polo in naznanim, da je pri nas ljudstvo jako veseliga značaja in rado poje, večinoma domače narodne pesmi, katere še niso tiskane.« Naj pošljemo strokovnjaka, da pri njem zapiše melodije, on ima harmonij. — Koprivnica pri Rajhenburgu (2 poročevalca, organist Jernej Hebar in podobar Anton Radej): Hebar našteva več pevcev in pevk; poje in pleše se mnogo. Navaja jih več tudi Radej; pri kozarcu vina bi vselej peli; poje se zvečer po delu, največ na svatbah; igrajo na citre in gosli; društva pa ni. — Ljubno (deloma Luče, 2 poročevalca, župnik Jož. Dekort, posestnik in gostilničar Ignac Fludernik). Dekort: Citre, gitaro zna eden pri vsaki hiši, pesmi so tudi zbadljive; poje in igra se ob nedeljah in pri gostijah. Fludernik: Vse polno godcev in pevcev, vsak pastir ali hlapec zna na citre, gitaro, gosli; poje se povsod, posebno v gostilni Urše Slatinšek, njen brat Fr. Krebs (p. d. Tevž) jih zna sto, smešnih, poštenih — »škoda, z njim umre slovenska redkost«. Največ ob »lepih nedeljah«. Pleše se: mazurka, štajriš, šotiš, valček, »trablan« (znajo ga Janez Kaker in sinovi). Sicer so pa najboljši vese-ljaki in pevci v Lučah (Fludernik pravi Luča, Luče itd.). — Lju-tomer (odvetnik dr. Karl Grossmann, znani rodoljub): Vsaka fara ima svojo pihalno godbo in harmoniko, zraven še tamburaški zbor; nastopajo pri gostijah, primicijah, na preji, pri kožuhanju. Pevci tudi improvizirajo. Pleše se mnogo, tudi štajriš. Za zapisovanje sta učitelja Zacherl in Cvetko. Luče (učitelj Jos. Korban): V odročnem kraju se je mnogo ohranilo, česar drugod ni. Poje se, svira na citre in harmo-niko. Na gostijah mora vsak svat improvizirati kratko poskočnico, ki jo zapoje ob harmoniki. — Mislinje (rokodelec Jurij Pustinek): Poje in pleše se povsod. — Mokronog (Rud. Ple-terski): Imajo pevski zbor, večinoma umetne pesmi, pri svatbah narodne. — Sv. Peter pod Sv. gorami (učit. Fr. Vadnal): »Ljudje bolj vpijejo ko pojejo.« Odlični posamezniki: spreten improvizator je trgovčev sin Jože Črnelč. Dr. Kunejev tercet zapoje vse. — Pod-sreda (učit. Anton Potočnik): Poje se tudi večglasno, s harmoniko,

v gostilni ob navadnih prilikah. Anton Zidar zna mnoge. — Sevnica (učit. Fr. Drnovšek): Poje se dovolj, zvečer, preprosto. — Solčava (kmet Rok Klemenšek): Poje se, igra na harmoniko in citre; stare pesmi prenehavajo pod vplivom tiska — škoda; pojo preprosti pevci in pevke, so se pa doma naučili pisati in brati; vendar zapoje po domače, »kadar jim pesem sama iz srca prikipi«. Tudi ples ponehava; nekda je bil zelo priljubljen štajriš. — Šmartno na Paki (org. Fr. Klančnik): Imajo moški in mešani zbor, spretni pevce in pevke. Pojejo tudi narodne. Znajo harmoniko in citre. »Fantje radi melodijo prestavijo od ene pesmi na drugo in jo pri tem po svoje ukroje«. Pleše se z godbo in s petjem: štajriš, »Polsterkranz« (? menda Polsterantz), »vrabčev ples« (?), »brautfirer« (?), »krancel dol« (?). — Tevče pri Laškem (dr. Avgustin Štegenšek, prof. theol.). Ta učeni zgodovinar je najskrbnejši poročevalec za svoj odročni rojstni kraj: Zdaj se pojejo večinoma šolske pesmi, vmes vendar še več sto let stare, s stari besedami. Bili so v kraju pravi originali, pa so pomrli oz. bodo odmrli. Osemdesetletna Starka (Starec) zna mnogo pesmi, še pleše; stari Starec je znal čarati, zagovarjati (nekateri še zdaj to znajo!). Pesmi je zlagal stari Mačkec († okoli 1881), nekatere njegovih znajo še zdaj; njegov gojenec Jož. Zeme (1907 vratar železniške postaje Trbovlje) »je imel cel koš Mačkovih pesmi«. Narodni plesi se vidijo posebno ob burovžih in v pustu; ginejo pa tudi ti. Samo v Tevčah pa znajo dva plesa, ki jih dr. Stegenšek opisuje tako: a) Drobļjan, ki se pleše tako: Dve ženski ali dva moška se spoprimeta za roke in hodita po sobi gor in dol ali pa se na mestu »grozno« hitro sučeta. b) Čiča (od čičati, čičkati, sedeti): Plesalci čepijo na tleh in skačejo ko žabe okoli. Ta »ples« je baje uveden iz Teharja pri Celju. — Trbovlje (uč. Anton Kuhar): Delavstvo mnogo poje pesmi iz vseh krajev; ima dober posluh. — Zetale (petošolec Jos. Krivic): Poje se mnogo, ob nedeljah in praznikih.

3. Dopisi nabiralcev. Od 28 so mi ohranjena pisma oziroma dopisnice. Dopisi polovice teh se tičejo le upravnih poslov, naročbe tiskovin, notnega papirja ipd.; so pa med njimi zavedni interesi, zato jih naštejemo: Jos. Čeh, nadučitelj, Sv. Jernej-Loče; Fr. Dernovšek, Sevnica; Tone Goršek, Gotovlje; dr. Karl Grossmann, priporoča učitelja Fr. Zacherla; Jos. Jekl, Večna ves, Koroško; Fr. Karbaš, učitelj, Sv. Miklavž-Ormož; prof. Gabrijel Majcen, Maribor (4 dopisi); Mihael Mastnak, delovodja, Vrbno pri Šentjurju; organist Miklin Krunoslav, Videm, ima že nabrane, harmonizirane (5 dopisov); Minka Moos, Ljubčana; Dragotin Pevec, učitelj petja, Celje; Vaclav Pulko, nadučitelj, Dobje-Planina; Purkhart, nadučitelj, Zibika; Anton Radej, Mali Kamen.

Ostali so v dopisih govorili o kaki posebni zadevi, ki so naleteli nanjo, ali so se osebno nekoliko razpisali. Vekoslav Filipič (3 dopisi), sedmošolec gimnazije v Gorici, ki sem ga našel preko profesorja dr. Ozvalda, ugotavlja glede jezika pri petju prav to, kar omenjajo tudi drugi (Anton Potočnik za Podsredo, Rud. Vrabl za Ljutomerski

okraj), namreč: »Pesmi sem zapisal, kakor se pojejo, ne pa kakor se pri nas govori. Pri petju se držijo bolj slovnične in ne izgovarjajo vseh polglasnikov kakor po navadi. Pesmi pa, ki se ne pojejo, ampak samo govore, so popolnoma dialektične.« Jos. Krivec, dijak privatist 5. razr. gimnazije v Celju (4 dopisi), za Žetale-Majšperg, je zanimiv primer navdušenega samouka, sicer siromaka — izgubljen talent. — Rud. Pleteršek, Mokronog (2 dopisa): Po hribih in stranskih vaseh so še stare kranjske korenine; peli bi, a se sramujejo posamezno; treba jih je omamiti s kakim »heružem« ali z vinom. Stroški torej. — J. Pušenjak, šolski upravitelj, Šmihel nad Mozirjem: Ljudje pojejo radi in se ne sramujejo; nekateri znajo dobro na citre in gosli. — Dr. Fran Mohorič, sodnik, Ormož, poudarja rokodelske in viničarske pesmi; zapisuje jih Domicijan Serajnik. — Dr. Jakob Rajh (8 dopisov), odvetniški kandidat v Gradcu, posreduje za svoj rojstni kraj Dramlje po sestri Tereziji, omoženi Kukovič; ta se zanima za vsako pesem, ki jo sliši; žrtvuje noči, da si zapiše besedilo, brat Jurček zadene melodijo na citrah in si jo takoj zapomni; pregled izvrši večša učiteljica Malčka Šket v Šentjurju. — Anton Potočnik, učitelj, Podsreda: V petju pevci besede precej pravilno izgovarjajo. V narečju n. pr. dosledno: süha, glüha, müha, küha, vüha; v petju tega ü ni nikoli slišati, vedno le pravilno u (16. aprila 1908). — France Vadnala, učitelj, Sv. Peter pod Svetimi gorami (7 dopisov): Narodnega blaga je veliko, stikati je treba za njim; s tem »se uči spoznavati narodno dušo«. Zanimanje rase. — Rud. Vrabl, učitelj, Vransko (11 dopisov): O Vranskem pravi (4. oktobra 1907), da se tam pojo le že znane; sploh se tam malo poje; fantje v gostilnah navadno samo »hoj-lajo« melodije, ki jih prinesejo delavci z Gornjega Štajerskega. Zbral pa je pesmi ves čas v rojstnem kraju Sv. Miklavžu in Bolfenku-Ljutomer: »tam ne izpustim nobenega človeka, ki o njem vem, da mi lahko zapoje. Nekateri se me že boje«. Narečje v pesmih ni dosledno; on piše, kakor je slišal; zato se menja »pil« in »pija«, u in ü; n. pr. »...tistega si tam pustila, tam pri küpeci gnoja.« — Fr. Zemljich, organist, Sv. Tomaž-Ormož. Zbral in harmoniziral je že prej; odslej bo natančno, kakor se poje. »V Slov. gor. se poje največ dvoglasno, brez večglasne harmonije, ker gre le po tercah in sekstah. Nekaj izjem se že najde, kjer je vodilni glas tak, da se da čez peti; tam se vzame tudi bas, pravi ali nepravi.« Zapisoval bo le enoglasno. Pri tekstu se bo držal navodil. — Jože Lešnik (Kebelj pri Oplotnici). Ta originalni mož, kmet, trgovec, čevljar, godec, organist, bi zaslužil monografijo. Zbral je 446 pesmi; pisal sem o njem že v razpravi v ČZN, 319; zdaj so se našla še 4 pisma, šegavo — resna, naivna, pristrčna; pametno kramljanje. »Vsi pametni ljudje hvalijo to delo in oni tudi pomagajo; pravijo, to je prav, da se ta stara reč skupaj zbere, da se ne pozabi in pokoplje z ljudmi vred (21. aprila 1908). Prej pa »sem detelo kosiv in sušiv, spravljav, ker moj metalbarometer kaže lepo vreme«. »Pa nekaj še, pa brez zamere, v srce me veseli, da smo oba Jožefa...«

Prizna pa, da ni strokovnjak (15. junija 1908) in da bo njegovo delo moralo biti opiljeno. »Jaz sem le izučen čevljar.« Za zapisovanje melodij pa je bil dovolj veščak; prodal je harmoniko in si kupil harmonij. Potem se je oženil in imel takole gostijo: »Ženin je sedel za pečjo, nevesta je stala pred pečjo; svati so jedli in pili, peli in veseli bili in plesali kot kolo okrogle, potem se zopet vsedli za mizo...« In končno: »Imam ženo eno in hčerko eno, to je vsa familija... Prosim, da mi nič ne zamerite in pa mi kmalu odpišete.« Kajpada sem to rad storil.

*

Končano je »prvo sestavno nabiranje slovenskih narodnih napevov«, kakor ga imenujem v svoji razpravi v ČZN; dovršena je velezaslužna »dr. Strekljeva doba«. Ni pa, ne sme in ne more biti niti končano niti dovršeno nabiranje slovenskih narodnih napevov sploh. Že v svoji razpravi (str. 317) sem ugotovil, »da v našem narodu narodna pesem ne samo še živi, ampak se sproti na novo poživlja, ako se pojavijo novi tvorci v ljudskem duhu...« Taki tvorci morejo uspešno delovati zlasti preko šol; kajti šola pač morda začasno potiska starejše pesmi v ozadje, toda uvaja nove. Nove, ki zadenejo ljudski ton in ljudsko občutje, bodo ponarodele, kakor so ponarodele Vilharjeve, Orožnove, Potočnikove, Slomškove, Aljaževe, Adamičeve itd. itd. Kdo vpraša pri njih po »komponistu«?

Kdo bo vpraševal čez kako leto po skladatelju tistih ponarodelih, ki so cvet in sad najbujnejše rasti elementarno slovenskega ljudskega življa — po partizanskih?

Zusammenfassung

UNIV. PROFESSOR DR. KARL STREKELJ
UND DIE SAMMLUNG SLOVENISCHER VOLKSMELODIEN

Allbekannt ist Prof. Strekeljs Lebenswerk, die monumentale Sammlung (gesprochener) slovenischer Volkslieder. Weniger bekannt ist seine Anteilnahme an der vom österreichischen Ministerium für Kultus und Unterricht 1905 gross angelegten Sammlung volkstümlicher Melodien, unter Zuhilfenahme von Arbeitsausschüssen, gesondert für jeden Volksstamm. Prof. Strekelj leitete und förderte als Obmann des slovenischen Arbeitsausschusses durch musterhafte Sammelnormen sowie durch zielberausste und energische Vertretung beim Ministerium die gesamte Sammelarbeit mit grossem Erfolg bis zu seinem Lebensende († 7. VII. 1912).

Anlässlich der vierzigsten Wiederkehr des Todesjahres führt — zu Dank und Gedenken — der Verfasser als der einzige Überlebende des genannten Arbeitsausschusses den umsichtigen, arbeitsamen Obmann in seinem tätigen Wirken lebend vor, dies auf Grund seiner persönlichen Erfahrung und einiger neuer schriftlichen Belege. — Der Verfasser schliesst mit einem Ausblick auf die stets durch neuen Antrieb auflebende und weiter lebende Volkspoesie und Volksmelodie.